

Monetaire annexatie

De exodus van Oost Duitsers naar hun westerburen gaat onverminderd voort. De leegloop van de DDR zet de regering, die zonder democratische legitimering nauwelijks nog verstrekende maatregelen durft te nemen, voor het blok. De crisissituatie waarin de economie is beland maakt de afhankelijkheid van de Bondsrepubliek steeds groter. Deze ontwikkelingen hebben West-Duitsland genoodzaakt om meer vaart te zetten achter de plannen tot hereniging. De belemmeringen op militair, economisch en monetair vlak zijn groot, maar het tempo waarmee de ontwikkelingen in de DDR zich voltrekken maakt oplossingen kansrijk die tot voor kort als volkomen onacceptabel ter zijde werden geschoven.

Zo heeft de Westduitse regering vorige week plotseiling voorgesteld om onmiddellijk besprekingen te beginnen over een monetaire unie van de twee Duitslanden. De aankondiging van de plannen voor versnelde Duitse monetaire eenwording heeft voor nogal wat opschudding gezorgd. Oost-Duitsland wijst de plannen voorlopig af, terwijl ook in de Bondsrepubliek kritisch is gereageerd vanwege de hoge kosten die er mee gemoeid zijn. Het initiatief leidde op de financiële markten tot een forse stijging van de Duitse rente. Aanvankelijk stuitten de voorstellen van de bondsregering ook op openlijk verzet van Pöhl, de president van de Bundesbank. De Bundesbank is bezorgd om de nadelige gevolgen van de onvermijdelijke vergroting van de geldhoeveelheid, zoals een toeneming van de Duitse inflatie, hogere rentestanden en een verzwakking van de D-mark. In de politieke belangenafweging hebben de gerechtvaardigde monetaire bezwaren echter het onderspit moeten delven.

Over het prijskaartje van de Duitse monetaire unie lopen de meningen uiteen. Waar de tegenstanders van overhaaste stappen vooral voor waarschuwen is dat het introduceren van een harde valuta niet voldoende is om meer dynamiek in een krimpende economie te brengen. Er zullen aanvullende maatregelen nodig zijn die de Westduitse belastingbetaler veel geld gaan kosten. Dit kan remmend werken op de groei van de Westduitse economie. Daarnaast zal een toeneming van het Westduitse federale begrotingstekort tot een hogere rente leiden. Het tegenargument luidt dat de desintegratie van de economie van de DDR zulke grote vormen dreigt aan te nemen, dat de kosten van de opvang van een aanhoudende stroom Oostduitse immigranten in termen van werkloosheid, beroep op het sociale-zekerheidsstelsel en beschikbare woningvoorraad nog veel hoger zullen uitvallen. De monetaire unie is volgens deze redenering de prijs die West-Duitsland moet betalen om de burgers in de DDR wat meer perspectief te bieden op een verbetering van hun materiële levensomstandigheden.

De Bondsrepubliek doet met het voorstel een vergaande stap. Denkbaar was ook dat men de Ost-mark eerst convertibel zou maken en binnen een bepaalde bandbreedte zou laten fluctueren ten opzichte van de D-mark. Hierdoor zou de wisselkoers gebruikt kunnen worden als instrument om de verschillen in economische ontwikkeling te helpen verkleinen. De kans op speculatie tegen een convertibele Ost-mark is echter zeer groot, waardoor de munt spoedig bijna waardeloos zou worden. Men kiest er daarom voor de harde D-mark niet als schaduwvaluta, maar als enig wettig betaalmiddel te introduceren. In welke conversieverhouding dit gaat gebeuren zal van groot belang zijn voor de Oost-

duitse spaartegoeden en de koopkracht van de modale Oostduitser, die in D-mark een schamel loon ontvangt.

Voor de Oostduitse economie brengt de monetaire unie een aantal problemen met zich mee. Het gemiddelde inkomen van een Westduitser is bijna vier keer zo hoog als dat van een Oostduitser. Deze verschillen zullen onhoudbaar blijken te zijn en tot loonstijgingen leiden zonder dat daar op korte termijn produktiviteitsstijgingen tegenover staan. De Oostduitse uitvoer zal hiervan aanzienlijke schade ondervinden. De Oosteuropese landen ontberen de deviezen om nog langer de uitvoer af te nemen, terwijl op westerse markten de concurrentiepositie pas zal verbeteren als dank zij Westduitse investeringen de produktiviteit en kwaliteit aanzienlijk verhoogd zijn. Binnen de economische en monetaire unie zal specialisatie vanzelf op gang komen. Het ziet er naar uit dat in Oost-Duitsland vooral de arbeidsintensieve produktie met een lage toegevoegde waarde zal gaan plaatsvinden. Een dergelijke produktie kan echter lang niet dezelfde lasten dragen als in de hoogontwikkelde Westduitse verzorgingsstaat. Omvangrijke aanvullende financiële steun van de Bondsrepubliek zal daarom nodig zijn.

Een spoedige Duitse monetaire unie heeft ook verstrekkende consequenties voor het EMS en de EG. Terecht maken de Europese partners zich ernstige zorgen dat zij niet of nauwelijks invloed uit kunnen oefenen op de besluitvorming over een proces waar zij zeer direct de gevolgen van zullen ondervinden. De Duitse economische en monetaire unie zal er veel eerder zijn dan de Europese. Dit zal de Duitse positie in het Europese overleg niet onberoerd laten. Op lange termijn is de D-mark de munt van een nog grotere economische macht. De overheersende positie van Duitsland binnen een toekomstige Europese economische en monetaire unie zal daardoor alleen maar toenemen. Vooral het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk zullen hier moeite mee hebben. De uitvoering van de plannen van het comité-Delors zal dan ook op zijn minst verdere vertraging oplopen.

Voor de kortere termijn valt te vrezen dat de zone van relatieve wisselkoersstabiliteit binnen het EMS onder grotere druk zal komen te staan. Het 'stabiliteitsanker' van het wisselkoersarrangement, de D-mark, krijgt immers te maken met een onverwachte inflatoire impuls. Voor andere landen zal ongewijzigde voortzetting van de afstemming van hun monetaire beleid op dat van de Bundesbank tot hogere inflatie en rente leiden dan om binnenlandse redenen noodzakelijk is. Nu de voordelen van onvoorwaardelijke koppeling van de eigen munt aan de D-mark toch enigszins discutabel worden, valt bij voorbeeld voor Nederland iets meer te zeggen voor een wat onafhankelijker monetair beleid. De rentekosten van het volgen van de D-mark zouden de komende jaren wel eens onaanvaardbaar hoog kunnen uitvallen.

De Europese economische en monetaire unie bestaat ondanks vele wetenschappelijke rapporten en politieke blauwdrukken nog uitsluitend op de tekentafel. De Duitse variant is nu echter in een stroomversnelling terechtgekomen. Onder druk van de omstandigheden kan de DDR bijna niet meer ontkomen aan een door de Bondsrepubliek geregisseerde geldhervorming. Met het verliezen van haar monetaire autonomie zal de DDR feitelijk het gehele economische beleidsinstrumentarium aan de Bondsrepubliek overleveren, waarmee een spoedig einde van de DDR als soevereine staat in zicht komt.

A.J. Wolters